

Rapport över projektet:

**”Kunskapscentrum för turism vid
Mitthögskolan”**

**Verksamhetens stöd från EUs regionala fond för
Mål 6-området**

**Olle Melander
november 2001**

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning	4
ETOURs tillkomst	5
Programområdet Destinationsutveckling 1997-2001	8
Programområdet Företagsutveckling 1997-2001	11
Programområdet Natur och naturresurser	13
Programområdet Kultur och Kulturmiljöer 1997-2001	15
Programområdet Kunskapsöverföring 1997-2001	18
Att evaluera effekterna av ETOUR	24
Styrelse	28
Rapporter och publikationer	29
Finansiering	39
Kostnadsfördelning	40
Kostnader per programområde	41
Kommentarer till ekonomiska bilagor	42

Sammanfattning

”Kunskapscentrum för turism vid Mitthögskolan” Verksamhetens stöd från EUs regionala fond för Mål 6-området.

Genom ett brett finansiellt samarbete frigjordes avsevärda resurser för att skapa Europeiska turismforskningsinstitutet, ETOUR i Östersund 1997. ETOUR har två huvuduppgifter att skapa ny kunskap om turismen baserad på forskning och genom kunskapsöverföring göra denna kunskap användbar för turistnäringen.

Forskningen har bedrivits inom fyra forskningsprogram vid sidan om kunskapsöverföringsprogrammet, destinationsutveckling, företagsutveckling, natur och naturresurser inom turismen samt kultur och kulturattraktioner inom turismen. Avsevärda insatser har även gjorts genom utredningar och särskilda projekt för att granska turistnäringens IT-användning.

Att starta ett nytt projekt tar lång tid och att se effekterna av verksamheten tar ytterligare tid. Projektet nådde full kapacitet 1999, och har sedan dess omfattat drygt 25 forskare och uthålligt bestått av 30 helårsverken utförda av fler än 40 personer, vilket är i paritet med indikatorn skapade arbetstillfällen i EU-ansökan. Totalt har 93 personer arbetat längre eller kortare tid på ETOUR, som därigenom givit akademiska alternativ på en liten arbetsmarknad.

Ett stort antal studier har utförts och avrapporterats (se bilaga). Antal rapporter och publicerade arbeten av ETOURs forskare är 17 tryckta vetenskapliga böcker, utredningar eller rapporter, 15 populär-vetenskapliga publikationer och 14 särtryck, samt 47 rapporter i Working-paperserien. Dessutom har ETOURs forskare publicerat sig i andra publikationer och facktidskrifter. Antalet avlagda högre examina är åtta medan elva forskare alltså är sysselsatta med avhandlingsarbeten. Flera av dem kommer att avlägga doktorsexamen under det kommande året.

Kunskapsöverföringsarbetet med att göra ETOUR känt i näringen har också varit framgångsrikt, cirka 900 artiklar har publicerats i tidskrifter och dagstidningar. Drygt 50 000 besök har gjorts på ETOUR:s hemsida. Cirka 5000 publikationer har försålts. Nyhetsbrev har distribuerats till ca 2000 personer per utgåva. Mer än tusen personer har deltagit i seminarier anordnade av ETOUR och drygt 5000 har lyssnat på föredrag av ETOURs forskare. Deltagare i ETOURs aktiviteter har kommit från hela det turistiska systemet; från företag, myndigheter och organisationer.

När det gäller utvecklingen inom turismen i Mål 6-området kan en positiv ökning skönjas men det är inte möjligt att avgöra ETOURs roll i sammanhanget. En positiv ökning av sysselsättning inom turistnäringen samt en ökad turism har kommit till stånd under perioden 1997 – 2001. Denna har varit positiv för Jämtland och Mål 6-området. ETOUR har bidragit till denna positiva utveckling, men det direkta orsakssambandet kan inte kvantifieras.

Inledning

I samband med Sveriges inträde i Europeiska unionen frigjordes såväl nationella resurser som EU-medel för att skapa ett kunskapscentrum vid Mitthögskolan i Östersund benämnt Europeiska turismforskningsinstitutet, ETOUR. Processen dit var lång, men sedan starten 1997 har ETOUR skapat ny kunskap om turism genom forskning och framgångsrikt fört ut denna kunskap till turistnäringen genom ett särskilt kunskapsöverföringsprogram. I nedanstående rapport kommer verksamheten i de olika programmen under perioden 1997 - 2001 att beskrivas liksom resultaten av projektet diskuteras i relation till indikatorer och de högt satta mål som fanns i ansökan.

Bakgrund

Upprinnelsen till ETOUR ligger ett par decennier tillbaka i tiden. År 1978 inrättades de första akademiska utbildningarna inom turism i Sverige vid högskolorna i Kalmar, Borlänge och Östersund. Efter en kraftig utveckling av efterfrågan på akademisk turismutbildning tillsattes 1990 i Östersund en adjungerad professur i ämnet kulturgeografi med inriktning mot turismplanering, för att initiera forskning inom ämnet turismvetenskap.

Ett utvecklingsprogram utarbetades för att söka medel från olika forskningsråd. Målet var att etablera högskolan i Östersund som ett internationellt centrum inom turismforskning. En ansökan inlämnades 1992 till Utbildningsdepartementet om att skapa ett internationellt turismforskningscentrum i Östersund. Ett vidareutvecklat program presenterades för Jämtlands läns forskningsråd 1993, som beviljade fem miljoner kronor för en treårsperiod. Forskningsrådets förtroende för programmet blev, som Andersson och Wärneryds utvärdering visat, ett starkt stöd i det fortsatta arbetet.

Högskolan inrättade Skandinavien's första turismvetenskapliga institution 1992. Eftersom den saknade akademiskt meriterade personer för den planerade utvecklingen knöts internationellt ansedda turismforskare till institutionen som gäst- och kontaktprofessorer. Dessa spelade en viktig roll i uppbyggnaden av förtroendet för institutionen, såväl inom näringslivet som inom forskarvärlden. Som ett led i institutionens kompetensuppbyggnad arrangerades ett antal internationella forskarkonferenser i Östersund.

Under lågkonjunkturen som hårt drabbade inre Norrland i mitten av nittioalet, kom frågan om vad som skulle kunna vända utvecklingen högt på dagordningen. Flera av industri-företagen hade svårigheter att konkurrera med tillverkning i låglöneländer, basnäringarna ansågs för "råvaruinriktade", förädlingsvärdet var inte tillräckligt stort. Kort sagt nya sysselsättningar söktes i det "postindustriella samhället" där elektroniska innovationer skulle inta en avgörande roll och gynna ett tjänstesamhälle. Arbetsstillfällena och flyttningsrörelser var till synes livsavgörande frågor för hela inlandet. På ett tidigt stadium konstaterades att turistisk utveckling skulle kunna skapa alternativ sysselsättning på en krympande arbetsmarknad.

Inför EU-inträdet presenterades en, av NUTEK 1994 initierad, utredning om utveckling av turismforskning i Norrland. Året därpå utarbetades på begäran av Forskningsrådsnämnden (FRN), ett dokument som beskrev "ett kunskapscentrum för turism" vid Mitthögskolan. Forskning som lösning på arbetsmarknadsproblem var en ny möjlighet som inte var självklart acceptabel i detta skede. Högskoleorter hade klarat nittioalets nedgång bättre än andra orter,

vilket talade för lösningen. En ny utredning genomfördes av Högscoleverket våren 1996. Denna blev den syntes av tidigare arbete som slutligen utgjorde underlag för bildandet av ETOUR i april 1997.

Skapandet av detta stora projekt, det näst största inom svenska delen av Mål 6-området, skapade en viss avundsjuka. Beslutsfattare ända upp på ministernivå uppvaktades för att resurserna skulle allokeras till andra delar av landet. Förslag om förläggning till mer turistintensiva länder än Sverige presenterades också.

Det underlagsarbete som föregick EU:s beslut att finansiera ETOUR innehöll således utöver traditionella planeringsaktiviteter också insatser för att möta lobbyingsarbete från andra parter som syftade till att omdisponera de resurser som planerats för turismforskning. Ansökan kom därför efter omarbetningar och kompletteringar att bli synnerligen ambitiös, samtidigt som det beviljade bidraget i slutskedet sänktes.

Ansökan

Ansökan som daterats 1996-05-21 (och reviderats 1996-09-12) omfattar ett projekt på totalt 100 000 000 kronor. EU medel söktes med 47 500 000 kronor, den nationella medfinansieringen utgjorde 47 500 000 kronor och privat medfinansiering 5 000 000 kronor. Där beskrevs hur, utifrån Mitthögskolans tidigare erfarenheter och de gjorda utredningarna, satsningen skall omfatta fem breda kunskapsområden: *Företags- och organisationsutveckling, Områdes- och destinationsutveckling, Kulturmiljöer, Naturmiljöer och naturresurser, Informationsteknologi och informationsförmedling*. Bland förväntade resultat beskrivs i ansökan: *"En ytterst kraftfull och intensiv satsning på kunskapsutveckling och kunskaps-spridning av hög internationell kvalitet för turismsektorn och angränsande verksamheter...."* I bilagan till den reviderade ansökan (96-09-12) förs en mer argumenterande text hur vissa av de i remisser påpekade svagheter skulle avhjälpas. Bl. a diskuteras vikten av nätverk med Mitthögskolan och andra universitet och högskolor, personal och ledningsstruktur, rekryteringsmöjligheter och samverkansformer. Som ovan beskrivits grundar sig ansökan på Högscoleverkets utredning. Kompletteringarna som görs leder fram till beslutet som dock i sin utformning av målen går längre än ansökan och dess kompletteringar, t. ex när det gäller antalet årsverken.

ETOURs tillkomst

I avsikt att förbereda ett väntat beslut om EU-finansiering gjorde Mitthögskolan, Turistdelegationen och RTS (= Rese- och Turistindustrin i Sverige) i december 1996 en överenskommelse om att bilda ett turistiskt forskningsinstitut med en styrelse, ett vetenskapligt råd och ett programråd. Dessa organ fick en stor betydelse för starten av ETOUR. Eftersom verksamheten utvecklades kom styrelsen och vetenskapliga rådet att utveckla sina respektive arbetsuppgifter medan programrådets uppgifter övertogs av andra referensgrupper och paneler (ingående personer i dessa organ har förtecknats i bilaga). Ambitionen att åstadkomma ett resultat större än endast ett tillfälligt "projekt" manifesterades i namnet, där såväl europeiska som institut kom att ingå.

Beslutet

Som beskrivits ovan tog det relativt lång tid att få beslutet om medel i hamn, men den 22 april 1997 fattades beslut om en projektbudget om 85 500 000 kronor, varav 35 miljoner utgör stöd från EUs strukturfond. Medfinansierare var Turistdelegationen, NUTEK, Mitthögskolan, Utbildningsdepartementet, Landstinget i Jämtlands län, Östersunds kommun, Länsstyrelsen i

Jämtlands län, KK-stiftelsen och RTS. Endast en indikator har angivits, nämligen 40 nya arbetstillfällen. I anslutande text verbaliseras målen med projektet i beslutet på följande sätt:

”Turismen spelar idag en stor roll för sysselsättningen i mål 6 området. Områdets utveckling är också till stora delar beroende av turismen. Uppbyggnaden av ett kunskapscentrum för turism vid Mitthögskolan skulle dels bidra till att öka forskningsvolymen inom mål 6 området, dels främja användningen av forskningsresultat inom turistnäringen och dels indirekt bidra till att antalet nya arbetstillfällen ökar inom området.

Forskningsmålet för centrat är att bygga upp ett akademiskt konkurrenskraftigt kompetenscentrum med en omfattande vetenskaplig produktion. Konkret ska det leda till ca 20 nya doktorer/doktorsavhandlingar. Verksamheten vid centrat ska ske i samverkan med turistnäringen och centrat ska speciellt försöka tillmötesgå utvecklingsbehov i små och medelstora företag.

Centrats mål är att öka turismen i målområdet med lägst 10% under perioden fram till 2001. Efter femårsperioden skall detta generera ytterligare 1000 arbetstillfällen i turistnäringen, och mellan 500 och 1000 arbeten i angränsande näringar.

Primära målgrupper för centrats verksamhet är företag och organisationer inom turistområdet och verksamma vid högskolor och universitet, i Sverige och världen.

Centrat bedöms bidra till att forskningsvolymen kan ökas på ett område där näringen är av stor betydelse för regionens utveckling. Centrat bedöms även bidra till att minska utflyttningen av kvalificerad arbetskraft”

Dessa mål är högt satta och speglar den problembild som rådde vid början av den såsmåningom utdragna ansökningstiden. Under denna tid förändrades omvärlden såtillvida att konjunkturuppgången kunde anas. Mitthögskolan skulle bli universitet, bredband och Internet skulle göra ett stort antal aktiviteter avståndsberoende. Vid starten av ETOUR gjordes bedömningen att den svåraste uppgiften var att initiera forskning, varför ETOURs styrelse och ledning först engagerade sig i att få tillstånd ett forskningsprogram som kunde bemannas med kompetenta forskare. Forskningsprogrammet togs av styrelsen i februari 1998

Den tid som stod till buds var kort och målen högt ställda, men värda att sträva mot. Hur de olika delarna av målkomplexet hanteras behandlas nedan.

ETOURs arbete

De ovan i ansökan angivna arbetsområdena formulerades som program i ETOURs verksamhet, benämnda: *Företagsutveckling, Destinationsutveckling, Kultur och kulturmiljöer, Natur och naturresurser* samt *Kunskapsöverföring*. Forskningsverksamheten knäslattes i ett särskilt forskningsprogram i februari 1998. Då informationsteknologin vid denna tidpunkt blommade med företagsverksamheter i miljardklass ansågs ETOUR inte kunna bedriva annat än utredningsverksamhet av IT-möjligheterna inom turistnäringen vilket också genomfördes. Kunskapsöverföringen var svår att starta vid denna tidpunkt eftersom den byggde på då ännu ej genomförd forskning. Kunskapsöverföringen fick dock sitt eget program i samarbete med

KK-stiftelsen 1999. Detta program bygger på tre "nivåer": *information, kommunikation och interaktion*.

Verksamheterna inom de olika programområdena har varit mycket innovativa och ett flertal olika arbetssätt har prövats. Redogörelser för verksamheten har lämnats årligen till Mitthögskolans styrelse samt de olika finansiärerna. Nedan en sammanfattning område för område som bygger på respektive programledares redovisningar.

Programområdet Destinationsutveckling 1997-2001

Programledare: Bengt Sahlberg 1997 – 1999. Lennart Rosenberg 1999 – 2001.

Programmet inledde sin verksamhet, 1998, med breda forskningsansatser. Genom att ta utgångspunkter i olika aktörer som "Turisten", "Producenten", "Ortsbefolkningen", "Marknaden" och "Nätverket" söktes teoretiska, men framför allt praktiskt fungerande destinationsutvecklingsbegrepp. Ytterligare en infallsvinkel var att studera specifika turistiska utbud som "Måltiden", "Fritidshusägare" och "Turistbyråer". Det grundläggande problemet med detta tillvägagångssätt var att själva undersökningsobjektet "*destinationen*" förblev tämligen vagt och opreciserat, såväl empiriskt som teoretiskt.

En förbättring i det avseendet uppstod när två stora EU-finansierade utvecklingsprojekt studerades, vars syfte var att konkret stärka turismen som näring, lokalt liksom regionalt. Det ena projektet, "Turism 2000", syftade till att genom utbildningsinsatser, riktade mot vissa orter, destinationer, mobilisera turistnäringen inom dessa.

Det andra projektet "Kortsemester i Norr", hade som bärande idé att skapa ett ökat intresse bland tyska researrangörer för det norrländska turistutbudet. Som en nödvändig förutsättning för att åstadkomma ett sådant intresse sågs framför allt snabba kommunikationer mellan turisternas hemorter och resmålet. Ett betydande arbete inom projektet "Kortsemester i Norr" bestod således i att etablera charterförbindelser till och från besöksmålen, men också att bygga upp och kvalitetshöja besöksmålen.

Genom att studera dessa båda "fullskaleprojekt" visade sig brister i kunskapen om hur turistdestinationer fungerar liksom hur utveckling hos dessa kan åstadkommas. Vad gäller såväl "Turism 2000" som "Kortsemesterprojektet" kan konstateras att de som drev projekten inte insett vad det innebär att utveckla eller kanske hellre mobilisera en destination. Det verkar också som att man i båda projekten inte närmare bekymrat sig om betydelsen av att precisera föremålet för utvecklingssträvandena – nämligen turistdestinationerna. I fallet "Kortsemester" sökte man inte klarlägga de affärsmässiga, "kulturella" eller andra skillnader som förelåg mellan säljande och producerande system som man försökte föra samman.

Efter att ha studerat och analyserat dessa båda utvecklingsprojekt kan bl. a. konstateras att:

- (1) Utan klara och operationaliserade destinations- respektive utvecklingsbegrepp är det svårt att veta hur utvecklingsinsatser skall sättas in för att erhålla en positiv utveckling av lokalt och regionalt verkande turism.
- (2) Det ovan nämnda gällde likaså möjligheterna att kunna utvärdera de konkreta effekterna av projektens utvecklingssträvanden liksom på vilka punkter dessa strävande borde förbättras för att nå störst effekt.
- (3) Sökande efter studier av liknande destinationsutveckling, nationellt som internationellt, har givit ett synnerligen magert resultat.

För att kunna beskriva och förklara destinationsutveckling, inte minst för praktiskt bruk, måste studieobjektet "turistdestinationen" ges en såväl teoretisk som empirisk relevant avgränsning och bestämning. Samma sak gäller för "utvecklings"-begreppet. Därför valdes att företa studierna av destinationen genom att endast betrakta dem ur ett perspektiv som *samhällsintegrerade produktionsystem*.

Den metodologiska ansatsen utgick från antagandet att turistdestinationer i form av samhällsbaserade produktionssystem bör studeras som sammanhängande helheter. Detta innebär att *fall- eller case-studier* används som forskningsmetod.

Vad gäller fokuseringen mot undersökningsproblem ledde erfarenheterna från programmets tidiga studier mot en problematisering av destinationernas strukturer och system. Begreppet "utveckling" preciserades till att gälla "mobilisering". Vidare slogs fast att studier av utveckling kräver historiska data och analyser, vilka inte alltid är tillgängliga.

De ovannämnda probleminriktningarna kombinerades med vår uppfattning att studieobjektet samhällsintegrerade "turistdestinationen" är en specifik materia:

- (1) vars utveckling oftast inte är förbunden eller förenlig med administrativa gränsdragningar av typ kommun eller nationsgränser.
- (2) som inte kan antas fungera som traditionella företagsenheter vilka hålls samman under *en* hierarkisk ledning resp *en* gemensam affärsidé.
- (3) som följaktligen inte med någon större framgång kan studeras eller utvecklas med hjälp av modeller som utvecklats för företag och organisationer.
- (4) där "kundenkäter" eller andra erfarenheter hämtade från enskilda turisternas upplevelser inte är lämpliga till att spegla de strukturella sammanhangen på destinationsnivån.

För att analytiskt kunna belysa frågor som

- (1) Hur identifieras och mobiliseras produktionsfaktorer som leder till framgångsrik utveckling av produkter och deras produktion
- (2) Hur bildas eller skapas en effektiv organisering av sådan produktion
- (3) Hur lär sig en turistdestination vad som är ett framgångsrikt sätt att fungera kräver teoretiska referensramar. Sådana finns tyvärr inte utvecklade för turistdestinationer. Problemet är att den välutvecklade kunskap som erhållits vid studier av varu- eller tjänsteproduktion, vilken har byggts upp genom studier av traditionella företagsenheter inte direkt går att applicera på turistdestinationer. De senare har ett alltför stort inslag av "samhälle" i kombination med förekomsten av flera norm- och värdesystem för att göra detta möjligt.

Det finns emellertid en hel del såväl teoretiskt som metodologiskt fruktbart att hämta från samhällsvetenskaplig forskning. Ett sådant exempel är implementerings- och mobiliseringsmodeller som utvecklats i samband med studier av regionalindelade småföretagande.

En annan forskningsinriktning med applicerbarhet på destinationsstudier är undersökningar av industriella kluster eller distrikt, "third Italy". En tredje begreppslig källa är nätverksforskningen. Ett fjärde teoretiskt område är demografiska studier av företagspopulationer, "populations ecology", där dessa antas interagera med varandra och sitt omgivande samhälle på ett närmast "Darwinistiskt" sätt. En utvecklingsgren av denna senare teoribildning som verkar fruktbar vid studier av turistdestinationer är sammankopplingen med de organisationsteorier som går under benämningen "the new institutionalism".

I de forskningsprojekt som under det senaste året påbörjats inom ETOUR kombineras dessa teorier och modeller i analysen av de samhällsrelaterade turistiska produktionssystem vilka vi benämner turistdestinationer. I dessa projekt sker också en tillämpning av de problematiseringar och metodansatser som beskrivits ovan. Valet av undersökningsobjekt är särskilt viktigt när nya teoretiska begreppsramar skall konstrueras och prövas.

Vintersportorter har bedömts vara idealiska i detta sammanhang då de utgör turistdestinationer som är lätta att avgränsa till innehåll och omfattning.

Genom ETOURs tillkomst har möjligheter skapats till ett grundligt och långsiktigt forskningsarbete. För Destinationsutvecklingsprogrammet har denna möjlighet förvaltats så att det inför ETOURs fortsättning går att fullfölja större projekt vars empiriska inriktning och teoretiska perspektiv är väl underbyggda och konsistent sammanvävda.

Det skulle föra för långt att i detalj redogöra för alla de projektarbeten som bidragit till den teoretiska och metodologiska stabilitet destinationsutvecklingsprogrammet idag besitter. Värt att framhålla är följande studier.

På sex svenska **skidorter längs den svenska fjällkedjan** har två omfattande empiriska undersökningar över utvecklingen av dessa destinationer under de senaste trettio åren genomförts. Ett annat projekt som har sin empiri förlagd till samma geografiska område undersöker hur den **samiska befolkningen** på olika sätt ingår eller är delaktig **i den turistiska utvecklingen** inom dessa områden. Dessa studier har resulterat i en licentiatavhandling i kulturgeografi och fortsätter mot en doktorsavhandling. Ett tredje projekt, syftar till att undersöka på vilket sätt **vintersportdestinationers konkurrenskraft är kopplad till ägande- och ledningsstruktur**. Vintersportorter i Nordamerika, Alperna och Skandinavien jämförs härvid. Projektet kommer att resultera i en doktorsavhandling.

Av stort värde för programmets vetenskapliga utveckling har undersökningarna kring **tyska medborgares förvärv av svenska fritidshus** varit. Denna doktorsavhandling är bl a en analys av hur destinationer i form av stabila boendekluster uppstår och utvecklas som följd av utländska turisternas egendomsförvärv.

Ytterligare ett projekt studerar betydelsen av **sociologiska kultur- och normbegreppsliga teorier för turistdestinationers utveckling**. Empiriskt är studierna upplagda som komparativa fallstudier där urbana och perifera destinationsmiljöer i Sverige och i Skottland undersöks. Projektet som pågått sedan 1998 kommer att läggas fram som en doktorsavhandling.

Genom att studera specifika turistiska utbud, som i fallet **”Måltidsprojektet”** respektive **”Turistbyråprojektet”**, har programmet tillförts kunskaper om hur olika delkomponenter interagerar inom ramen för det större destinationssystemet. En interaktion som kan verka såväl hämmande som främjande för destinationens utveckling.

Destinationsprogrammet har under programperioden producerat allt från vetenskapliga publikationer, till debattartiklar och populärvetenskapliga böcker. Programmets personal har dessutom medverkat i konferenser, seminarier, expertpaneler och i olika utbildningar.

Programområdet Företagsutveckling 1997-2001

Programledare Tommy Andersson

Evenemangens betydelse för turism

ETOUR har under perioden uppnått en position som ett centrum för forskning kring evenemang. Två doktorsavhandlingar, två licentiatavhandlingar och 8 artiklar om evenemang har publicerats i internationella tidskrifter. Dessutom har ETOUR redigerat en antologi med bidrag från några av världens främsta forskare inom området. Två gästforskare inom detta område har besökt ETOUR och givit seminarier liksom handledning åt doktorander.

ETOURs kunskaper inom detta område har också förts ut till näringen genom föredrag och kontakter med bl.a. "Storsjöran" och "Millennieprojektet/SIS" i Stockholm. En av rapporterna har också bearbetats och publicerats som en populärvetenskaplig rapport. Några praktiskt intressanta resultat:

- En checklista för OS ansökningar. Dessa resultat kom samtidigt med mutanklagelser mot Salt Lake City och visar tydligt vilka de viktiga faktorerna är. En guldgruva inför framtida ansökningar. (Endast en av kandidaterna inför OS 2006 hade skaffat rapporten nämligen Turin som vann).
- En studie av ekonomiska effekter för Stockholms kommun till följd av Millenniefesten visar hur kommuner påverkas av kommunalskatteutjämningen så att det nästan aldrig går att få tillbaks medel som satsas i form av stöd. Kommunerna kan inte använda argument som att det "är en lönsam investering som kommer tillbaka i form av ökad kommunal-skatt"

Småföretag inom turismnäringen

Projektet "**Benchmarking i små turistföretag**" har under en längre period gjort en jämförande ekonomisk analys av nio hotell i Norrland. En slutsats angående "benchmarking" i små företag är:

- Det finns mycket begränsad ledig kapacitet hos ledningen att syssla med långsiktiga åtgärder. En kostnadsfri insats från ETOUR uppskattades visserligen men trots att vi fann många exempel på konkreta åtgärder att direkt förbättra effektiviteten uppnåddes långt ifrån de resultat som låg inom räckhåll.

Hotellen som deltog i studien har uttryckt stor tillfredsställelse med ETOURs insatser som nyttiga och konkreta.

Projektet "**Familjeföretag inom turistnäringen**" har satt fokus på små turistföretag och har utvecklats med hjälp av ett besök av gästprofessor Donald Getz. En studie av familjeföretag inom turistnäringen genomfördes i Jämtland och resultaten kunde jämföras med liknande studier från Australien och Kanada. Resultaten har publicerats. Några praktiskt intressanta resultat:

- Motiven bakom familjeföretagande är slående lika i Sverige, Australien och Kanada. "Livsstilsfaktorer" är viktigast i alla tre länderna. "Att bli finansiellt oberoende" är mer betydelsefullt utomlands emedan "Att anta en utmaning" väger tyngre i Sverige. För att locka företagare till Åre från andra delar av landet kan kommunen använda i stort sett samma argument som för att locka turister.

- ”Entusiastdilemmat”: Entusiaster som driver t.ex. äventyrsföretag gör ofta detta genom att erbjuda låga priser eftersom dom tycker jobbet är så roligt. Efter några år när dom vill tjäna mer pengar märker dom att nya entusiaster kommit in på marknaden som också håller priser som ej räcker till en rimlig lön för företagaren.

Lokalbefolkningens inställning till fjällturism

En studie från Åre som tillkommit som ett resultat av samarbete med Fjällmistra. Denna studie, som jämför uppfattningar hos lokalbefolkning och fjällturister har avrapporterats bl a i den ansedda vetenskapliga tidskriften *Annals of Tourism Research*. Resultaten är av metodmässigt intresse, men även praktiskt intressanta resultat finns:

- Årebefolkningen är i stort sett mycket positiv till turism. En ökning av turismen önskar man helst se under sommarsäsongen. En ökad utbyggnad av antal nedfarter oroar många med tanke på rasrisk, sämre vatten i sjön och därmed sämre fiske.

Säsonganställda inom turismnäringen

”Säsonganställda inom turismnäringen” är ett projekt inom ”Seasonality in Tourism” som sker i samarbete med FUNTS i Finland samt Universitat Balears i Spanien. En analys av de säsonganställdas situation har påbörjats för att kunna utvecklas till två doktorsavhandlingar. Ett antal delstudier har rapporterats dels under ”Åredagen” direkt till turismnäringen och dels vid internationella konferenser. Dessutom har studien avrapporterats i tidskriftsartiklar. Några intressanta resultat:

- Kartläggningen av säsonganställda i Åre kunde avliva många myter. Ungefär hälften av de säsonganställda är bosatta i Åre. Åre kommun arbetar nu praktiskt med hjälp av dessa resultat för att få fler att mantalsskriva sig i Åre.

Övrigt

Förutom ovanstående forskningsinsatser, har även andra aktiviteter genomförts:

- Under fyra år har doktoranddagarna genomförts för doktorander som sysslar med turismforskning från hela Sverige.
- Under 1999/2000 genomfördes en doktorandkurs (5 p.) ”Attitudes and Evaluations” för ett tiotal doktorander från hela Sverige och med undervisning av tre professorer och två docenter.
- En forskare från ETOUR har representerat Sverige i en analysgrupp vid *World Tourism Organisation* (WTO) som utvecklar internationella normer för turismsatellitkonton.
- En forskare från ETOUR har som Associate Editor bidragit till att starta Nordens första tidskrift inom turismforskning: *The Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*.
- En forskare från ETOUR utförde på Turistdelegationens uppdrag en utredning av framtida svensk turism: *Riktade studier av svensk turism*.

Programområdet Natur och naturresurser 1997-2001

Programledare: Lars Emmelin 1997 – 2000, Peter Fredman 2000 – 2001.

Under ETOURs första projektperiod har Naturprogrammet byggt upp och etablerat en omfattande forskning kring naturturism, som saknar motstycke inom Sverige. Under periodens inledning lades kraft på att rekrytera medarbetare och att bygga upp ett antal väl sammanhållna projekt bl. a. gjordes en inventering av all naturturism i norra Sverige som kom till uttryck i olika turisbroschyrer, annonser, hemsidor osv (**Naturturism i norr**).

Mycket av verksamheten har varit inriktad mot fjällturism, men projekt kring skogsturism, miljömärkning och uthållig turism har också genomförts under perioden. Samarbeta har inletts med det av Miljöstrategiska forskningsstiftelsen finansierade forskningsprogrammet "FjällMistra" (Harmony between Man and Nature). Ledande forskare inom naturturism bl a från USA och Australien, har under perioden regelbundet arbetat som gästforskare vid ETOUR. Naturprogrammet har etablerat ett brett nätverk av forskningskontakter både nationellt och internationellt.

Verksamheten i naturprogrammet har bedrivits i projektform där ett fåtal större projekt löpt över flera år medan andra mindre projekt har drivits kortare perioder och därefter avslutats. I enlighet med den forskningsplan som antogs 1998 har arbetet inom programmet koncentrerats runt tre områden "naturen som resurs för turismen", "turismens inverkan på miljön" samt "konflikter och intressekonflikter vid naturturism". Eftersom det första området bedömdes som det kortsiktigt mest nyttiga för turistnäringen i norra Sverige kom insatserna inledningsvis att koncentreras på aktiviteter inom detta. Under åren 1999 och 2000 har även studier kring "konflikter och intressekonflikter" genomförts och programmet som helhet har under senare delen av perioden gett många konkreta forskningsresultat. Detta har medfört att kunskapsöverförande verksamhet också givits en högre prioritet under periodens senare del.

Forskning om och för naturturism kan ske på flera olika sätt; dels genom riktade studier till olika målgrupper och/eller besöksområden, dels genom nationella studier över turismen. Naturprogrammet har valt att kombinera dessa två angreppssätt.

Bland de riktade studierna märks bland annat projektet kring "**Mittåkläppen**" som är en avgränsad attraktion i västra Härjedalen där betydande miljö och naturresurskonflikter råder. Studien har kartlagt attraktionens verkliga bruksmönster, brukarnas attityder, kvalitet och tillfredsställelse. "*Femundsmarka-Rogen-Långfjället - FRL projektet*" är ett annat exempel på en riktad studie där olika förvaltningsmodeller med olika grad av service och tillrättaläggande har studerats. Studien var en uppföljning av liknande arbeten 1985/86 och har gett de första långsiktiga data om utveckling av fjällturism i ett vandrings-, fiske- och vildmarksområde. En speciell rapport om *tyska besökare* i området har också producerats där resultaten visar att tyskar i större utsträckning söker sig till skogsnatur och vattendrag medan svenskar vill uppleva kalfjället. Ytterligare en studie med liknande uppläggning genomfördes i **södra Jämtlandsfjällen** sommaren 1998 där sammanlagt över 15.000 turister registrerades. Undersökningen har levererat tillförlitlig kunskap om turism och friluftsliv inom det område som föreslagits som nationalpark. Uppdragsgivaren var kommunerna i Åre och Berg och bland övriga samarbetspartners märks speciellt Svenska turistföreningen och Länsstyrelsen i Jämtlands län.

En omfattande nationell studie över **svensk fjällturism** har genomförts under programperioden. 3500 svenskar har intervjuats om sina resor till fjällen och vilka aktiviteter de ägnar sig åt. Syftet är att skaffa en överblick av kunskapsläget och samla nya fakta kring naturturism i fjällregionen. En jämförelse har gjorts med en liknande studie som genomfördes av Naturvårdsverket 1985. Fördjupade analyser har inletts av de besökare som ägnat sig åt utförsåkning, vandring, turskidåkning samt snöskoteråkning. Studien genomförs i samarbete med forskningsprogrammet Fjällmistra och University of Wisconsin, USA. Samverkan har skett med Länsstyrelsen i Jämtlands län, SLAO (Svenska Liftanläggningars Organisation), Svenska turistföreningen och snöskoterorganisationen SVEMO.

Bland övriga studier som genomförts under perioden märks bland annat en granskning av **Kirunafjällens nationalpark: uppgång, fall och framtid**. Studien gjordes i syfte att analysera processerna runt de misslyckade försöken under 1980-talet att få till stånd en nationalpark i Kirunafjällen. Vidare har forskning genomförts kring **snöskoterturism** i fjällen. Dels har snöskotern som en kollektiv nytthet studerats, dels har konflikter mellan snöskoteråkare och turskidåkare studerats. **Naturturister i Antarktis** har också studerats genom enkätundersökningar. Syftet har varit att se på bakgrund, attityder, tillfredsställelse, identitet och aktivitetsanknytning hos dessa extremt betalningsvilliga naturturister. Ett projekt kring **turism och miljö** har också inletts under perioden med en översikt av de befintliga system för miljöledning och miljömärkning som förekommer inom svensk turism.

Naturprogrammet har också under perioden genomfört två externfinansierade studier. På uppdrag av Naturvårdsverket har turismen i den blivande **Fulufjällets nationalpark** i Dalarna undersökts. Detta sker som ett led i etableringen av parken, för att visa på turismens potential i området och ge data för utarbetandet av en skötselplan för nationalparken. På uppdrag av Länsstyrelsen i Jämtlands län har naturprogrammet studerat konsekvenser för turismen av en utbyggnad av **vindkraft i västra Härjedalen**. Projektet ingår som en delstudie i en större utredning kring effekter av en storskalig utbyggnad av vindkraft i fjällregionen.

Vetenskaplig rapportering och kunskapsöverföring:

Naturprogrammet har under programperioden producerat working papers, rapporter, vetenskapliga böcker, avhandlingar samt artiklar i den vetenskapliga fackpressen. Stor vikt har också lagts vid kunskapsöverföring till omgivande samhälle och turistnäringen. Detta har bl.a. skett genom populärvetenskapliga skrifter, faktablad samt medverkan i olika seminarier och konferenser. Här kan speciellt nämnas Swedish Travel Market, Utemässan, turismutvecklingsdagar, Fjällforskningskonferensen samt det årliga nordiska turistsymposiet. Programmet har också själva arrangerat flera seminarier där turistföretagare och myndighetsrepresentanter inbjudits att delta, bland annat med tema Lapponia samt turism i skyddad natur. Ett välbesökt seminarium på tema naturturism i södra fjällen arrangerades i samarbete med Fjällmistra i Östersund.

Externa kontakter

En viktig del i naturprogrammets verksamhet har varit att bygga upp nätverk mellan företag, myndigheter och organisationer inom turismnäringen samt med andra forskningsinstitutioner. Bland de organisationer programmet haft kontakt med märks Umeå Universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet, Örebro Universitet, Bleking Tekniska Högskola, Högskolan i Dalarna, University of Wisconsin, Naturvårdsverket, Svenska Turistföreningen, SLAO, SVEMO, länsstyrelser och kommuner.

Programområdet Kultur och Kulturmiljöer 1997-2001

Programledare: Kjell-Åke Aronsson

Kulturturism handlar om nya intryck, kunskaper och upplevelser genom resande. Under 1980- och 1990-talen ökade intresset för kulturhistoriska besöksmål inom turismen starkt. Programrådets forskning har fokuserats kring frågor om kulturarvets användning inom turismen. Bland lokala och regionala utvecklingsgrupper märks ett stort intresse och engagemang för att satsa på kulturturism. Det har funnits en stor efterfrågan på kunskaper kring användning av kulturarvet i turistiska sammanhang. *ETOURs seminarier kring kulturturism* har utvecklats till ett viktigt forum för möten mellan myndigheter, museer och turismnäringens aktörer.

En nödvändig utgångspunkt för forskningen inom programområdet var en inventering och analys av kulturverksamheter med inriktning mot turism. ETOUR har också följt forskningen och utvecklingen i övriga Europa, bl.a. genom ett internationellt utvecklingsprojekt, Pleiaderna, som berörde 6 olika EU-länder. Programrådets forskare har också medverkat vid nationella och internationella konferenser, möten och seminarier i bl.a. Danmark, Norge, Finland, England, Wales, Skottland, Estland, Island och Portugal. Forskningsresultat har publicerats, dels i ETOUR:s publikationsserier och i olika facktidskrifter. Tre doktorander har under längre perioder varit knutna till programmet, varav två har utarbetat färdiga avhandlingsmanus vid respektive universitet.

ETOURs forskning kring *kulturarvets betydelse inom turismen* har inneburit en pionjärinsats inom detta område för svensk turismforskning. Internationellt är forskningen inom området betydande men inom svensk turismforskning har ämnet tidigare endast berörts marginellt. ETOUR har därför lagt stor vikt vid *internationellt kunskapsutbyte* och *kunskapsöverföring* till kulturturismens aktörer. ETOURs forskning kring *världsarvens betydelse för turismen* är ny för Sverige och ligger väl framme vid internationella jämförelser. Genom ETOURs insatser har forskningen kring kulturturismen kunnat föras framåt och med kommande avhandlingsarbeten har också en god grund lagts för framtiden.

Forskningsprojekten:

Turism i kulturmiljö 1998. Projektet syftade till att skapa en överblick över kulturturistiska verksamheter fr.a. inom Mål 6 området i norra Sverige. Dels genomfördes en inventering och analys av pågående verksamheter, dels identifierades ett antal aktuella områden där regionala eller lokala utvecklingsprojekt pågick eller planerades. Områden som samisk kulturturism, hållbilder och turism samt byggnadsvårdens roll i strategier för regional utveckling och turism har belysts vid seminarier och genom rapporter och vetenskapliga/populärvetenskapliga artiklar.

Kulturturism och kulturell interaktion 1998-99. Projektet syfte var att studera hur kulturturistiska besöksmål formas i interaktion mellan lokalsamhälle och turismnäring. I anslutning till detta projekt inbjöds ETOUR till samarbete med utvecklingsprojektet Pleiaderna som pågick i sex olika EU-länder. Resultat presenterades vid 7:e och 8:e Nordiska turismforskarsymposierna 1998 och 1999 tillsammans med projektet Pleiaderna vid en internationell konferens 1999. I samarbete med Pleiaderna publicerades boken "Cultural Itineraries in Rural Areas" som också ingår i ETOUR:s rapportserie.

Bilden av fjällen 1998-2001. Syftet med detta projekt var att ge ett turisthistoriskt perspektiv på hur föreställningar kring fjällen som besöksmål varierat genom tiden. I en delstudie har uppkomsten av den tidiga internationella fjällturismen i Trøndelag och Jämtland undersökts och denna studie läggs fram som doktorsavhandling vid Åbo Akademi 2002. En annan delstudie 1998 genomfördes tillsammans med programområde Natur och naturresurser som en fallstudie av naturkvalitet, markanvändning och turism på Mittåkläppen i Härjedalen. Projektets resultat har redovisats bl.a. vid fjällforskningskonferenserna 1999 och 2000 samt genom rapporter och artiklar.

Samisk kulturturism 1999-2000. Med utgångspunkt från projektet Turism i kulturmiljö genomfördes en fördjupning kring turism i samiska kulturmiljöer. Seminarier och möten med olika samebyar har genomförts, t.ex. genomfördes ett seminarium om turism och samisk näringslivsutveckling i samarbete med Idre-Särna-Grövelsjöfjällen och Idre nya sameby. Under 2001 ger ETOUR ut ett särskilt Faktablad kring samisk turism där flera forskare presenterar sina resultat i populärvetenskaplig form. Projektet har genomförts i anslutning till ett av ETOUR stött avhandlingsarbetet vid Umeå universitet kring samiska kulturmiljöer.

Hällbilder och turism 1998-1999. Inom ramen för projektet Turism i kulturmiljö, har erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna utvecklats. En rad möten med olika aktörer har genomförts, t.ex. vid Glösa hällristningar i Krokoms kommun och Nämforsen i Sollefteå kommun. Genom projektet har ETOUR också inlett ett samarbete med nätverket för Sveriges fornbyar som bildades 1999.

Timmerhus och turism 1998-2000. Syftet med detta projekt är att belysa byggnadsvårdens roll inom regional utveckling och turism. Flera seminarier har genomförts genom ETOURs medverkan förutom i Sverige bl.a. i Estland och på Island. Forskningsområdet har väckt uppmärksamhet nationellt och internationellt. Med anledning av Arkitekturåret 2001 kommer ETOUR att i samarbete med Turistdelegationen, Svenska föreningen för byggnadsvård och Byggförlaget ge ut ett översiktverk av det för turistisk utveckling unika kulturarv som svensk träbyggnadskultur utgör. Förutom ETOURs medarbetare bidrar en rad framstående experter med artiklar.

Turistiska potentialer i småskalig landsbygdsturism 2000. ETOURs forskning har särskilt försökt belysa turismens betydelse för landsbygdsutvecklingen genom seminarier och möten tillsammans med landsbygdsturismens aktörer som hembygdsföreningar, landsbygdsföretag och LRF. ETOUR har inom detta område även arbetat med internationellt kunskapsutbyte. År 1999 genomfördes seminariet "Sustainable Tourism and Rural Development: Examples and Experiences from England, France and Eastern Europe" med flera medverkande forskare bl.a. från Oxford. ETOURs medarbetare har också medverkat till att initiera flera olika lokala utvecklingsprojekt som t.ex. strukturfondsprojektet Kulturmiljön - resurs och möjlighet inom Mål 1 Södra skogslänsregionen.

Arkeologi och turism 2000-2001. Fornlämningar tillhör världens mest spektakulära turistattraktioner, pyramiderna, kinesiska muren osv. Projektet syftar till att utifrån ett nationellt och internationellt jämförelsematerial bygga upp kunskap kring hur ett funktionellt samspel kan byggas upp mellan vetenskapliga, kulturpolitiska och turistiska målsättningar i anslutning till arkeologiska platser. I Norden utgör flera av de UNESCO utnämnda världsarven fornminnen och i Sverige är hällristningarna i Tanum, Bohuslän ett stort turistiskt besöksmål. Förvånansvärt lite forskning har bedrivits kring hur målsättningar inom

kulturmiljövärd och turism kan samordnas inom regional utveckling. Forskning kring arkeologi och turism har bl.a. efterlysts av nätverket för Sveriges fornbyar och av lokala aktörer som t.ex. Stiftelsen Nämforsen. ETOURs initiativ på detta område bygger på ett samarbete med arkeologiska institutionen vid Göteborgs universitet och planeras leda fram till en doktorsavhandling 2002. Resultat från projektet har redan presenterats i rapporter och vid konferenser.

Världsarv i norr 2000-2001. Syftet med detta projekt var att inleda undersökningar av den turistiska betydelsen av UNESCO:s världsarvsutnämningar. På inbjudan av världsarvskontoret i Luleå Gammelstad inbjöds ETOUR till ett samarbete kring världsarvet Gammelstads kyrkstad. Sommaren 2000 genomförde ETOUR en fallstudie för att ta reda på om världsarvsutnämningen betytt något för turisternas val av kyrkstaden som besöksmål. Preliminära resultat kunde presenteras vid den nordiska världsarvskonferensen i Luleå Gammelstad redan samma höst. Undersökningen visar att en fjärdel av turisterna påverkats av världsarvsutnämningen för valet av resmål och att mer än 40 % planerade besöket i samband med planeringen av resan. De utländska besökarna hade påverkats i högre grad än de svenska. Undersökningen har väckt stor uppmärksamhet eftersom få undersökningar är gjorda kring världsarvens betydelse för turismen. ETOUR planerar att i samverkan med myndigheter och turismnäring fördjupa forskningen på detta område.

Programområdet Kunskapsöverföring 1997 – 2001

Programledare: Lena Ångman 1997 – 1999, Mikael Mortensen 2000, Maj-Britt Hansson 2000 – 2001.

En av ETOURs två huvuduppgifter är kunskapsöverföring. Genom ett strategiskt informationsarbete sprids den kunskap och de resultat som tas fram av ETOURs forskningsprogram.

Inledningsvis inriktades kunskapsöverföringen på att skapa kontakter inom näringen och att göra ETOUR känt som ett forskningsinstitut bland turistnäringens viktigaste målgrupper: turistföretagare, turistorganisationer, turismutbildningar, myndigheter och beslutsfattare samt massmedia. Under den första tiden inriktades också arbetet på att främja och stimulera användningen av forskningsresultat inom turistnäringen och att öka insikten och förståelsen om turismen, dess betydelse för ekonomisk, social och ekologisk hållbar utveckling i landet. Ambitionen har varit att tydliggöra ETOURs roll i denna viktiga utveckling.

ETOURs vision för turistnäringens kunskapsutveckling

Turistnäringen i Sverige skall kännetecknas av hög kompetens och av ökad användning av forskningens resultat. En dialog mellan näring och forskning skall bidra till att forskningen kännetecknas av både hög vetenskaplig kvalitet och hög relevans för näringen. ETOURs roll i denna utveckling skall vara tydlig och erkänd.

Mål

Målen för arbetet med ETOURs kunskapsöverföring kan sammanfattas i följande punkter:

- Bidra till förbättrad kvalitet i turismutbildningar genom förmedling av forskningsbaserad kunskap.
- Skapa förutsättningar för att utveckla destinationer och företag genom samarbete med företag, organisationer, myndigheter och enskilda.
- Bidra till ökad förståelse för och insikten om turismen, dess betydelse för ekonomisk, social och ekologisk hållbar utveckling i Sverige.

Målgrupper

Uttrycket ”turistnäringen” används i texten som ett övergripande begrepp i detta innefattas bl. a. följande målgrupper:

- Turistföretagare
- Turistorganisationer
- Utbildningar inom turism
- Myndigheter och beslutsfattare
- Media

Efter uppbyggnadsfasen av Kunskapsöverföringsprogrammet formades en metod för planering organisation och genomförande av kunskapsöverföringsaktiviteter. Avgörande för detta arbete var ett bidrag från KK-stiftelsen om 15 miljoner kronor. Aktiviteterna inom Kunskapsöverföringsprogrammet har inneburit att forskningsresultat gjorts tillgängliga och anpassade för de behov som finns inom turistnäringen. Skapandet av arenor för dialog och tankeutbyte mellan forskare och turistnäring har också blivit framgångsrikt. Den dialogen har bidragit till att ETOURs forskning kännetecknas av hög vetenskaplig kvalitet och stor relevans för näringen.

Ett viktigt inslag i allt arbete som rör kunskapsöverföring har varit forskarnas aktiva roll i planering av olika aktiviteter. Planering av aktiviteter för att sprida resultat och fakta har skett fortlöpande under pågående forskning. Dessutom har forskarna deltagit aktivt med presentationer och redovisningar vid möten med turistföreträdare.

Metod för kunskapsöverföring

För att ETOURs forskning ska nå ut och ge effekter i turistnäringen krävs ett målmedvetet arbete. Under de första åren har ETOURs arbete för att sprida forskningsresultaten lett fram till en metod för planering, organisation och genomförande av kunskapsöverföringsaktiviteter som bygger på aktiviteter i tre nivåer:

- På den första nivån sprids **information** om ETOUR och de forskningsresultat som erhållits.
- Verksamheten på den andra nivån har inriktats på dubbelriktad **kommunikation** genom att finna mötesplatser där forskningsresultat kan presenteras och dialog skapas med turistföreträdare. Seminarier och mässor är exempel på sådana mötesplatser.
- På den tredje nivån har projekt genomförts i **interaktion** mellan ETOURs forskare och turistföretag. Deltagarna som samarbetat i dessa utvecklingsprojekt har erhållit nya kunskaper och en god förståelse för hur de studerade problemen kan bearbetas.

Informationsaktiviteter

Spridning av information har skett genom nyhetsbrev, broschyrer, annonser, Internet och mediaaktiviteter. Produktion och spridning av publikationer, främst populärvetenskapliga böcker, har varit mycket omfattande och framgångsrik.

- Nyhetsbrevet har skickats ut till olika företrädare i våra målgrupper fyra gånger per år. Under 1999 fanns 800 prenumeranter, under år 2000 hade siffran stigit till 2 200 och under år 2001 var antalet drygt 2 300. Olika informationsbroschyrer har spridits, bl. a. flera faktablad om forskningsresultat, samt en informationsmapp om ETOURs verksamhet.
- Internet har blivit en betydelsefull kanal för ETOURs informationsspridning. Antalet besökare på hemsidan har också ökat stadigt. Under 1999 var det 9 411 besökare. Under 2000 var siffran 23 000, ett antal som ökar ytterligare under 2001. Ett viktigt inslag på hemsidan är en länksamling till turismforskning. Hemsidans rapportering av forskning med tillhörande länksamling var ett pionjärarbete som har uppmärksammats och belönats av Högskoleverket.
- Mediaaktiviteter har haft hög prioritet i kunskapsspridningen. Synlighet i media har också varit en viktig del i strategin för att göra ETOUR känt hos allmänheten och målgrupperna. Under år 2000 publicerades cirka 350 artiklar om ETOUR i tidningar på lokal och nationell nivå.
- Läroboken "Kungar, kryddor och katastrofer" har fått ett stort genomslag i olika utbildningar.
- Produktion och spridning av publikationer har skett i en allt större omfattning. Under åren 1999, 2000 och 2001 har cirka 30 böcker och skrifter producerats årligen, de flesta i ETOURs populärvetenskapliga serie. Försäljningssiffrorna har också stadigt ökat. Under år 2000 såldes knappt 1.500 böcker. Under år 2001 beräknas siffran bli det dubbla. En speciell satsning gjordes för att visa på bredden av forskning om turism genom att ETOUR bjöd in 23 kända forskare från olika universitet och högskolor att utifrån sin egen vetenskap problematisera turistiska företeelser. Boken fick och får alltså stor

uppmärksamhet. Några recensenter ansåg till och med att boken är den bästa som skrivits om svensk turism.

Kommunikationsaktiviteter

Seminarie- och konferensverksamhet är betydelsefull för att sprida ETOURs forskningsresultat. En viktig del i detta arbetet har varit att bygga upp och fördjupa ETOURs nätverk inom målgrupperna. ETOUR har arrangerat ett flertal seminarier, t.ex. ”7:e Nordiska forskarsymposiet i turism” i Åre med stort deltagande av näringsidkare och icke-forskare vilket visar ETOURs förmåga att skapa arenor för kontakt mellan forskning och praktik.

I september år 2000 arrangerades en konferens med rubriken ”Destinationsutveckling – planering, implementering och effekter” med internationellt kända turismforskare. Under 2001 genomförde ETOUR tre större seminarier i samarbete med tre länturismorganisationer. Andra större seminarier med ETOUR som medarrangör var ”Biologisk mångfald och turism” samt ”Naturturism i södra fjällen”.

Fördjupandet av kontakterna med turismens företrädare sker framgångsrikt under turistmässorna. ETOUR har identifierat de mässor och arrangemang som är de bästa mötesplatserna för att nå ett stort antal personer inom turistnäringen. Det är främst TUR-mässan i Göteborg och Vildmarksmässan i Stockholm. ETOUR deltog även i Bok och Biblioteksmässan i Göteborg 2001 för att presentera egna böcker som lämpar sig för utbildningar. Under 2001 var ETOUR också representerad vid Resebyråstämman i Göteborg. ETOUR har även deltagit med föredrag och utbildning på öppet forum, guidedagar, turistbyråstämmor osv.

Interaktionsaktiviteter samverkans- och utvecklingsprojekt med turistnäringen.

Genom en fördjupad interaktion mellan teori och praktik där företagare och forskare möts i gemensamma projekt med problemlösande uppgifter sker den mest kraftfulla kunskapsöverföringen. Deltagande i dessa projekt ger en djupare förståelse för hur problem kan studeras och hur de kan bearbetas. Antalet deltagare i projekt är av naturliga skäl begränsad. ETOURs syfte med projekten är dock att kunskap som genereras skall kunna generaliseras och därmed i nästa skede bli tillgänglig och användbar för större grupper inom turismen.

Genom samverkansprojekt har ny kunskap uppnåtts för destinationer och intressegrupper. Modeller har provats för hur forskningsresultaten kan omsättas i konkreta åtgärder för ökad kompetens och effektivitet inom turistnäringen. Företagen har getts stöd att utveckla turismprodukten, kvalitetssäkra, marknadsföra och försälja den.

Olika modeller för interaktionsprojekt

Under ETOURs första period har stor vikt lagt vid att prova olika metoder för samverkan med turistnäringen. Utifrån olika forskningsprojekts utformning och förutsättningar har samverkan med näringen skett i olika faser av forskningsprojekten.

Detta har gett ETOUR kunskap om möjligheter och problem knutna till följande olika interaktionsmodeller:

- Forskare driver ett kunskapsöverföringsprojekt efter genomfört forskningsprojekt exempel: *Den goda resan*

- Projektet är initierat och genomfört med medverkan av referensgrupp från näringen exempel: *IT och Turism, Varumärke för skandinavisk skidturism* och *Dialog om turism i Sameland*.
- Interaktionen genomförs av kunskapsöverföringspersonal samtidigt som forskare följer verksamhet i externt projekt exempel: *Kortsemester i Norra Europa*.
- Utveckling av kompetensutvecklingspaket utifrån behov som synliggjorts av forskningen exempel: *Kvalitetssäkring av Turism, Tourquality*.
- Tydliggörande av behovet av akademisk kompetens genom förmedling av sådan, exempel: *Studenter i företag, Vägvisare till turismforskning*

Interaktionsaktiviteter

- ETOURs forskningsprojekt **Den goda resan** har studerat dagens turistmåltider i Sverige. Från denna studie har ett interaktionsprojekt skapats tillsammans med turistföretagare längs Inlandsbanan. Projektet har genomförts av forskare med syfte att utveckla restaurangverksamheten där och att skapa större kunskap bland företagarna om de försäljningsmöjligheter som en utvecklad turistmåltid ger. Femton måltidsproducerande företag samt Inlandsbanan AB har deltagit i verksamheten.
- **Kunskapsöverföring inom IT och turism** Ett flertal projekt inom området IT och turism har genomförts. 1998 gjordes en kartläggning av IT-användningen bland små och medelstora turistföretag i samarbete med Rese- och Turistindustrin i Sverige (RTS). Resultaten publicerades i två rapporter, som fick stor spridning. Under år 2000 genomfördes två nya studier, dels en studie i samarbete med Sveriges Hotell- och Restaurangförbund (SHR) av hur Internet används på svenska hotell, dels en studie av vilka tjänster som erbjuds på webbplatser för flyg, hotell, resebyråer och researrangörer. En uppdatering av denna studie genomfördes sommaren 2001.

Forskningsprojektet **Relationsmarknadsföring via Internet** i samarbete med Norges Handelshögskola visade bland annat att majoriteten av turistföretagen har delar av sin produktinformation på Internet. Projektet har haft en referensgrupp bestående av representanter från akademiska institutioner och turistnäringen.

Genomförda kartläggningar och studier om IT och Turism har redovisats vid ett flertal seminarier, konferenser, medlemsmöten, länsturistdagar, turistmässor och vid egna arrangemang. Resultaten har också väckt stort intresse i media. *Deltagande företag:* RTS och deras medlemsförbund t.ex. SHR.

- **Varumärke för skandinavisk skidturism** Genom avsaknad av strategi för att visa de unika värden som finns inom vinterturismen i Skandinavien riskerar den att bli betraktade som en sämre kopia av Alperna. ETOURs forskare bedriver därför i samarbete med de stora skiddestinationerna i Sverige och Norge ett interaktionsprojekt med syfte att diskutera/föreslå hur ett varumärke för "Scandinavian Winter" kan hanteras, organiseras, ägas, finansieras och implementeras, så att de enskilda destinationerna kan få fördelar av ett starkt och strategiskt varumärke. *Deltagande företag:* Sweden Mountain Resorts representerade av Sveriges Turistråd, Åre AB, SLAO, Sälenstjärnan samt representanter för Norske Fjell.

Näringsdepartementets intresse för frågan kan noteras i Regionalpolitiska propositionen där Turistrådet i samarbete med ETOUR ges i uppdrag att fortsätta arbetet att utveckla ett varumärke för svensk fjällturism.

- **Dialog om turism i sameland** Minskade inkomster i renskötseln gör det allt svårare för samerna och försörja sig av enbart rennäring. Utifrån ETOURs forskningsprojekt om samisk turism har ETOUR visat på hur den kan ge möjligheter till intäkter, men också att öka kunskapen om samisk kultur. ETOUR har erhållit medel från Jordbruksdepartementet för att visa på turismen som ett medel för att öka kunskapen om samer och dess kultur. Detta arbete innebär också att ETOUR aktivt kan bidra till att samiska turistföretag får viktig kunskap för att utveckla sina verksamheter. *Deltagande företag:* Sapmi Journeys ett nätverk av tre samiska turistföretag.
- **Webbplats Destinationsutveckling** har genomförts som ett test för att använda ett nytt verktyg för kunskapsöverföring till en begränsad användargrupp. ETOUR har i samarbete med Graffman Företagsledning & Utveckling AB samt ett antal turistdestinationer, utvecklat en webbplats med diskussionsforum i syftet att underlätta och öka utbytet av erfarenheter och kunskap kring området destinationsutveckling. *Deltagande företag:* Graffman Företagsledning samt ett 50-tal personer som deltagit i Kraftprocessen och som är en metod för destinationsutveckling.
- ETOUR har studerat projektet ”**Kortsemester i Norr**”, en satsning på charterturism till norra Sverige. Projektet har studerats utifrån dess struktur och dess aktörers handlande. Sålunda har förutom projektorganisationen även de tyska gästerna, de medverkande turistföretagen och reseproducenterna studerats. Resultatet av dessa studier har förmedlats till projektledning, turismutvecklare och deltagande företag vid flera marknadsseminarier. *Deltagande företag:* Turistrådet samt ett hundratal deltagare på marknadsseminarier.

Kvalitetssäkring Vid studien av ”Kortsemester i Norr” framkom behovet av att kvalitetssäkra de produkter som erbjuds på den tyska marknaden. Inom detta projekt har ETOUR i samverkan med en konsult utarbetat en metod (Tourquality) för kvalitetssäkring av turistisk verksamhet. Denna metod har vidareutvecklats så att den kan användas av turistföretag oavsett koppling till projektet ”Kortsemester i Norr”. *Deltagande företag:* Agrippa Kompetens AB samt drygt hundra företag såsom: hotell, stugbyar och aktivitetsföretag - som deltagit i tvådagars kurser i kvalitetssäkring, de flesta har fullföljt arbetet och erhållit ETOURs kvalitetsdiplom.

Studenter i företag. Den viktiga uppgiften att knyta den arbetskraft och kompetens studenter utgör till företag i regionen handhas av Kontakt och Informationscentrum, KIC, inom MH. Det har dock visat sig att turistföretagare av olika skäl är dåligt representerade bland kontakterna. För att förbättra kontakten har ETOUR initierat en uppsökande verksamhet i samarbete med KIC och anställt en person som under ett år besökt ett stort antal turistföretag inom Mål 6-området. Uppgift har varit att informera om den kunskap som finns att tillgå inom högskolan samt etablera kontakt för att involvera studenter i t ex examensarbeten, praktik eller trainee-projekt. Projektet är slutfört och uppgiften överförd till KIC. *Deltagande företag:* Målgruppen för detta projekt är mindre och medelstora turistföretag i Jämtland/Härjedalen samt studenter på Mitthögskolan. Under perioden har ca 130 turistföretag och organisationer besökts och ca 500 studenter informerats.

Produktutveckling av affärsmöten. Detta projekt skapades med syftet att visa på en modell för samverkan mellan studenter och små turistföretag där båda parter utvecklas och får ny kunskap. Den konkreta uppgiften för projektet var att utifrån fyra små aktivitetsföretagares behov utveckla bokningsbara produkter riktade mot affärsturism. För detta ändamål engagerades fem studenter. Arbetet resulterade i att företagen fått 16 nya

produkter väl genomarbetade vad gäller prissättning och marknadsföring. Produkterna presenteras på respektive företags hemsida.

Vägvisaren till turismforskning Vägvisaren är en omfattande länksamling på ETOURs hemsida som ger information om turismforskningen i världen. Genom Vägvisaren verkar ETOUR för en ökad användning av forskningsbaserad kunskap inom turistnäringen. Här presenteras aktuell information om den turismforskning som sker utanför ETOUR i Sverige och övriga världen. Vägvisaren har utifrån denna uppdelningen strukturerat och samordnat informationen på ett lättfattligt sätt gentemot ETOURs målgrupper och skapat en plattform för kontakt med och användning av kunskap om turismforskning inom och utom Sverige.

Destinationsutveckling – implementeringsfasen. Syftet med projektet har varit att utveckla metoder för att implementera en turistdestinations långsiktiga mål och strategier i hela det turistiska systemet. Projektet har studerat fyra destinationer i Sverige där destinationens företagare lagt ned ett omfattande gemensamt arbete på framtagande av strategiplaner. Dessa samt ytterligare ett stort antal destinationer arbetar enligt en modell som benämns ”Kraftprocessen”. Projektet har följts och utvecklingen dokumenterat vid de fyra destinationerna. ETOUR har även tillhandahållit föreläsare och handledare vid seminarier i managementutbildning. ETOUR har genom detta projekt bidragit till utveckling av de verktyg och modeller för implementering som används av konsultfirman Graffman AB. *Deltagande företag:* fyra turismorganisationer och ca 70 turistföretag på de olika destinationerna.

Att evaluera effekterna av ETOUR.

Effekter av ETOURs arbete har diskuterats vid ett flertal tillfällen bl a av ETOURs styrelse. Det har också konstaterats att påvisa samband mellan ETOURs verksamhet och turismens utveckling är svårt. Samtidigt har det gång på gång konstaterats att även om ribban ligger mycket högt har ETOUR snabbt nått goda resultat och haft en avgörande betydelse för att samla turistisk kompetens och intresse till Östersund och därmed Sveriges inland. Som beskrevs i inledningen tillkom ETOUR under speciella omständigheter vilket också avtecknar sig i förhoppningarna på projektet. Lågkonjunkturen var djup och en näringsutveckling var ett starkt önskemål. Utveckling av denna typ tar dock tid såväl på forskningsområdet som inom företagsvärlden, men ETOUR har på mycket kort tid lyckats såväl skapa ett centrum för kunskapsproduktion som etablera en stark och uppskattad närvaro inom turistindustrin. ETOURs forskningsresultat är dessutom tillämpbara på andra delar av turistverige än enbart inlandet som varit huvudobjektet för den första periodens verksamhet.

ETOUR har utvärderats av externa specialister vid några olika tillfällen, bl a genom inspektioner från EUs sida sommaren 1998, från ETOURs vetenskapliga råd och strukturfondsdelegationens vetenskapliga grupp. Den mest omfattande utvärderingen gjordes på Övervakningskommitténs uppdrag av Inregia AB. Utredarna konstaterade dock i sin sammanfattning de inte fått avsätta mer än 13 arbetsdagar, vilka utfördes i början av år 2000. Den korta tiden ledde utredarna till att endast granska tre frågeställningar:

- Har de mål om vetenskaplig produktion och kunskapspridning som formulerats i beslutet uppfyllts?
- Kan eventuella avvikelser förklaras av brott i effektkedjan eller tidsförskjutning i denna?
- Påverkar verksamheten viktiga drivkrafter för den regionala utvecklingen?

Utredarna konstaterar att antalet avlagda doktorsexamina klart understigit målet. Samtidigt konstaterar de att den vetenskapliga produktionen börjat resultera i rapporter och publikationer. Likaså att småföretag inte på bred front använder ETOURs kunskapsöverföringstjänster. Enligt utredarnas analyser beror dessa avvikelser på att effektkedjan har blivit förskjuten och de anser sig inte kunna avgöra de potentiella effekterna av verksamheten.

Vidare påpekas att regionala utvecklingsprocesser är komplexa och beror på fler faktorer än tillgången på kunskap. De avslutar med att konstatera, om de interaktiva lärprocesser som regional utveckling och privat företagande innebär, att ETOUR kan ha en potential för att bli en viktig aktör i de lärprocesser, där kunskap är den viktigaste resursen och lärande den viktigaste processen. Men för detta krävs att ETOUR blir en aktiv aktör bland andra regionala och nationella aktörer i ett regionalt och nationellt innovationssystem.

Då det gått ett och ett halvt år sedan utredningen utfördes görs följande kommentarer och kompletteringar. Starten av ETOUR med att finna personal och arbetsformer var betydligt mer tidskrävande än vad som förutsågs i ansökan. Bristen på disputerad personal vid Mitthögskolan gjorde även att forskningsarbete och doktorandverksamhet kom att bli försenat.

ETOURs mål

Trots det ovan sagda om målens höga ambitionsnivå, men samtidigt trubbighet i förhållande till ETOURs verksamhet kan det vara värt att närmare undersöka hur resultatet blivit i förhållande till hur de formuleras i beslutet (se **Beslutet** ovan):

Indikatorn som anges är 40 nya arbetstillfällen. ETOUR har sedan 1999 stadigt haft fler än 40 anställda, motsvarande drygt 30 helårsverken 1999 – 2001.

Vidare har ETOUR haft till uppgift att: .... ”bidra till att öka forskningsvolymen inom mål 6 området, dels främja användningen av forskningsresultaten inom turistnäringen .....

*Forskningsmålet för centrat är att bygga upp ett akademiskt konkurrenskraftigt kompetenscentrum med en omfattande vetenskaplig produktion. Konkret ska det leda till ca 20 nya doktorer/doktorsavhandlingar” ..... och centrat ska speciellt försöka tillmötesgå utvecklingsbehov i små och medelstora företag.
att öka turismen i målområdet ..... Centrat bedöms även bidra till att minska utflyttningen av kvalificerad arbetskraft...*

ETOUR ska alltså uppfylla många sorters mål:

1. Öka forskningsvolymen och främja användningen av forskningsresultat
2. Bygga ett kompetenscentrum
3. Åstadkomma en omfattande vetenskaplig produktion, som leder till nya doktorer
4. Tillmötesgå utvecklingsbehov i små företag
5. Öka turismen och skapa nya arbetstillfällen
6. Bidra till att minska utflyttningen av kvalificerad arbetskraft

Öka forskningsvolymen, främja användning av forskning och bygga kompetenscentrum

I ansökan anges de fem områden som prioriteras inom forskningen. Resultatet av den verksamheten har redovisats ovan. Avvägningen mellan mer grundläggande forskning och utvecklingsarbete är inte entydig, å ena sidan kan preciseringen av antalet doktorer som skall ”levereras” visa på att stor vikt skall läggas vid grundläggande akademisk forskning, å andra sidan uttrycks vikten av att forskningsresultaten är tillämpbara och kommer turistnäringen till nytta.

I samband med allokeringen av ETOURs resurser mellan olika typer av forskning och mellan de olika forskningsområdena har valen gjorts utifrån förväntade effekter i näringen. En stark prioritering av att få fram nya doktorer hade sannolikt skett till priset av att de kortsiktiga nyttoeffekterna. Att utbilda doktorer är en normal högskoleuppgift, medan ETOUR har prioriterat behoven i näringen.

Den ökade forskningen inom området som skett kan kvantifieras på följande sätt:

- Antalet engagerade forskare i ETOURs verksamhet har uthålligt varit fler än 25.
- Antal rapporter publicerade av ETOUR:s forskare är 17 tryckta vetenskapliga böcker, utredningar eller rapporter, 15 populärvetenskapliga publikationer, 47 Working-papers och 14 särtryck.
- antal högre examina har varit tre licenciat- och fem doktorsexamina. Antalet medarbetare nuvarande eller tidigare som är långt komna i sina doktorandarbeten är 11 personer. Hälften av dessa beräknas kunna avlägga doktorsexamen under 2002.

För att framgångsrikt kunna främja användningen av de forskningsresultat institutet frambringat har ETOUR utformat en handlingsplan för hur kunskapsöverföringen ska gå till. Avsevärda medel (ca 19 miljoner) har använts för att stimulera att forskningsresultaten omsätts i praktisk handling. I ovanstående avsnitt om kunskapsöverföringen har beskrivits hur. Följande indikationer har använts för att beskriva framgången i användandet:

- Drygt 50 000 besök har gjorts på ETOURs hemsida
- Cirka 5000 publikationer har sålts
- Tio nyhetsbrev har distribuerats till ca 2000 personer per gång
- Cirka 1000 personer har deltagit i seminarier anordnade av ETOUR
- Drygt 5000 personer har lyssnat på föredrag av ETOUR-forskare
- Cirka 900 artiklar har publicerats i tidskrifter och dagstidningar lokalt och på riksplanet.
- Genom interaktion med turistnäringen i utvecklingsprojekt har ETOUR bidragit med kompetenshöjning för ca 400 turistföretagare. Ny kunskap och kompetens har förmedlats till minst 1000 personer i utvecklingsprojekt, branschorganisationer, turismorganisationer och utbildningar.

Som redovisningen visar är målen 1 – 4 ovan framgångsrikt uppnådda. Nedan redovisas målen 5-6 som är svårare att kvantifiera, men där ETOURs medverkan givit positiva bidrag.

Öka turismen och skapa nya arbetstillfällen

Kravet på att utveckla näringslivet har tolkats som att turismprojekt leder till att turistnäringen expanderar. Målformuleringen reser dels frågor om hur turismsektorn avgränsas, dels om hur volymutvecklingen kan mätas, jfr Inregias utredning. En indikator på volymutvecklingen kan vara antal gästnätter i regionen. Mätsvårigheterna inom turismen är sedan länge kända och har även bearbetats av ETOUR. Det finns ett flertal konjunkturberoende faktorer som påverkar turism. Nedanstående exempel från Östersundsområdet visar en tydlig förbättring av turismen under perioden.

Gästnätter på hotell i Östersund - helår

	Sverige	Norge	Övriga	Totalt
2001 prognos	148 595	40 708	14 507	203 810
2000	154 555	34 549	17 590	206 694
1999	147 311	36 062	15 551	198 924
1998	140 028	32 429	14 346	186 803
1997	139 372	22 095	10 608	172 075
1996	124 063	15 185	13 336	152 584

Övernattningsstatistik för de tre nordligaste länen (merparten av Mål 6-området)

År	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottens län
2000	940 822	1 131 152	1 361 047
1999	1 006 039	1 135 342	1 297 981
1998	1 059 173	1 125 255	1 259 696
1997	1 105 560	1 083 846	1 187 150
1995	1 110 318	1 134 776	1 176 989

Källa SCB marknadsfakta, beläggning och kapacitet

Men om siffror för de tre nordligaste länen jämförs under motsvarande period samvarierar inte årsserierna eller är jämförbara med Östersundsområdets goda statistik. Att turismen haft en bättre utveckling under den senare delen av 90-talet än under lågkonjunkturåren innan torde vara klart, men som redan konstaterats av Inregia så finns ytterligare ett stort antal faktorer förutom kunskap som påverkar turistisk utveckling.

Skapa nya arbetstillfällen och minska utflyttningen av kvalificerad arbetskraft

I beslutsdokumentet förutspås att satsningen på Kunskapscentrum för turism skall generera nya arbetstillfällen i regionen utöver den sysselsättning som skapas vid ETOUR. I tillägg till de 93 personer som direkt anställts vid ETOUR har vid informations- och marknadsaktiviteter, statistik-, utrednings och tryckeriarbeten mm konsulter regelbundet anlåtats. De indirekta sysselsättningseffekterna i angränsande näringar (detaljhandel, etc) av dessa aktiviteter torde vara ett gott bidrag till de efterfrågade arbetstillfällen.

Slutsatsen är således som påpekades i Inregias utvärdering att mål och resultat går inte att direkt koppla till ETOURs verksamhet. Utvecklingen kan registreras men det är inte möjligt att avgöra vilken roll ETOUR spelar i sammanhanget. En positiv ökning av sysselsättning inom turistnäringen samt en ökad turism har kommit till stånd under perioden 1997 – 2001. Denna har varit positiv för Jämtland och Mål 6-området. ETOUR har bidragit till denna positiva utveckling men det direkta orsakssambandet kan inte klargöras. Målet fem ovan var kanske optimistiskt formulerat i beslutstexten.

ETOURs betydelse för att minska utflyttning och ge högskoleutbildade alternativa möjligheter på en liten arbetsmarknad kan belysas av att det totala antalet anställda individer har, om även korttidsanställda medräknas, uppgått till 93 personer. Det betyder att ett avsevärt antal högskoleutbildade fått en yrkesintroduktion och ett första arbete inom turismsektorn. Flera har dessutom gått vidare till attraktiva anställningar i turistsverige.

Det måldokument som formulerades 1997 av övervakningskommittén innehöll höga mål väl värda att strävas efter, men till delar mycket svåra att mäta. ETOUR har strävat mot dessa mål och fått utmärkta resultat, men de senare målen numrerade 5-6 ovan har knappast uppnåtts.

Nationell analysenhet

I kompletteringarna till ansökan angavs att en analysenhet skulle kunna skapas som, dels bearbetar befintlig statistik och dels kan ta externa uppdrag. Denna analysenhet har förberetts och kommer att vara i funktion under ETOURs fortsatta verksamhet.

Analysenheten kommer dels att arbeta med beställningar från turistnäringen, dels att fungera som en serviceenhet vad gäller analys och statistik internt på ETOUR. Detta kommer att göras genom att dra slutsatser utifrån befintlig statistik samt genom att planera och genomföra specialbeställda forskningsuppdrag.

Genom att systematiskt bevaka vad som händer inom forskningsvärlden med avseende på turism kommer enheten även att göra omvärldsanalyser som i nära samarbete med Kunskapsöverföring kan kommuniceras till näringen.

Styrelse

Ordförande: Göte Ekström 1997 – 2001. Jan Stenberg fr o m 2001-05-03

Vice ordförande: Kjell Andersson 1997 – 2001. Alf Gunnmo fr o m 2001-05-03.

Ledamöter: Karin Backman, Kommun- och Landstingsförbundet 2001.

Nils Carlsson, Sveriges Campingvärdars Riksförbund 2001.

Bo Edvardsson, Centrum för tjänsteforskning, Karlstads universitet 2000 – 2001.

Göte Ekström, Turistdelegationen 1997 – 2001.

Ingalill Eriksson, Mitthögskolan, 2001.

Robert Petterson, ETOUR, 2001.

Christina Wennmark, Svenska Resebyråföreningen, 2001.

Tidigare ledamöter:

Anders Blomqvist, Funäsdalsfjäll AB, Funäsdalen, 1997 – 1998.

Hans-Erik Börjesson, HTF, 1997 – 1998.

Birgit Erngren, NUTEK, 1997 – 1999.

Alf Gunnmo, Mitthögskolan 1997 - 2001.

Sune Halvarsson, NUTEK, 2000 – 2001.

Lars Holmgren, Skeppsvikens Projektbyrå, Arjeplog, 1997 – 1999.

Ingrid Inga, Jokkmokks kommun 2000 – 2001.

Gunilla Levinson, Tärna fjällbuss, Tärnaby, 1997 – 1999.

Karl-Erik Strand, SJ, 1997 – 1999.

Britt Sparrok, Valsjöbyn, 1997 – 1998.

Ann-Mari Sätre Åhlander, Mitthögskolan 1998 – 1999.

Lena Wennerstein, SAS Pleasure, 1997 – 2001.

Ingrid Zakrisson, Mitthögskolan, 2000 – 2001.

Ingvar Åhrén, SSR, 1998 – 1999.

Vetenskapligt råd

Ordförande: Marie-Louise von Bergmann-Winberg, bitr.professor i statsvetenskap, Mitthögskolan

Berit Hagekull, bitr. professor i psykologi, Uppsala universitet

Lars Lindqvist, professor i marknadsföring, Svenska Handelshögskolan, Vasa

Orvar Löfgren, professor i etnologi, Lunds universitet

Bo Sundin, professor i idéhistoria, Umeå universitet

Sigurd Troye, professor, Norges Handelshögskola, Bergen

Kunskapsöverförings programmets referensgrupp

Robert Gabrielsson, Koinor AB, Umeå.

Anders Huldt, MittSverige Turism, Härnösand.

Thomas Tydén, Dalarnas Forskningsråd

Christina Wennmark, Svenska Resebyråföreningen

Börje Årnedal, Högskolan i Halmstads Näringslivsservice.

Rapporter och publikationer

Vetenskapliga bokserien

- V 2001:7   The Olympic Host Selection Process
Christer Persson, 2001
- V 2000:6   The Host Selection Process for the 2002 Olympic Winter Games
Christer Persson, 2000
- V 2000:5   Environmental Valuation and Policy: Applications in the Management of
Endangered Species, Recreation, and Tourism
Peter Fredman, 2000
- V 1999:4   German Second Home Owners in the Swedish Countryside
Dieter K. Müller, 1999
- V 1999:3   The Impact of Mega Events
Tommy D. Andersson, Christer Persson, Bengt Sahlberg,
Lars-Inge Ström, 1999
- V 1997:2   Evenemangsmarknadsföring
Organisering, styrning och samverkan vid marknadsföringen av VM
i friidrott 1995
Maria Larson, 1997
- V 1997:1   Servicekvalitet inom evenemangsturism
En studie av två svenska turistattraktioner
Ossian Stiernstrand, 1997

Utredningsserien

- U 2000:3   Internet på svenska hotell
En kartläggning
Maria Lexhagen, 2000
- U 1999:2   IT användning i turistnäringen
En kartläggning av små och medelstora företag
Maria Lexhagen, Anders Grevby, 1999
- U 1998:1   Riktade studier för utveckling av svensk turism
Studie gjord på uppdrag av Turistdelegationen
Ossian Stiernstrand, 1998

Populärvetenskapliga serien

- P 2001:12 Svensk fjällturism
Peter Fredman, Thomas A. Heberlein, 2001
- P 2001:11 Möten Människor & Marknader
Om turism och resande
Bengt Sahlberg, 2001
- P 2001:10 Tyska turister i Sverige
Forskning och studier som ger ökad kunskap om tyska turister
Dieter K. Müller, Robert Pettersson, Peter Fredman, Christine Lundberg,
Bodil Frey, Maj-Britt Hansson, Dennis Bederoff, 2001
- P 2001:9 På Resande Fot
23 forskare skriver om turism och upplevelser
Sellin & Partner Bok och Idé AB, 2001
- P 2000:8 Tjänster på Internet
En analys av hotell, flyg, resebyråer och researrangörer.
Maria Lexhagen, Herbjörn Nysveen, 2000
- P2000:7 Naturturism i södra fjällen - planering, utveckling och förvaltning
- Dokumentation av seminariet i Östersund 8 november 2000
Red. Christina Frimodig, 2000
- P 2000:6 Destinationsutveckling – planering, implementering och effekter
- Dokumentation av konferensen i Östersund 13-14 september 2000
Red. Christina Frimodig, 2000
- P 2000:5 Den Goda Resan
Ett projekt som ska ge nya idéer och perspektiv på utveckling
av turistmåltider
Kristina Berg, Nina Danius, Johan Åstrand, Kent Öberg, 2000
- P 2000:4 Turistens val
En studie i Kramfors/Höga Kusten 1999 av besökare och
informationskanaler
Ulla Romild, 2000
- P 2000:3 Festivalbesökaren
Marknadsföringskanaler och attityder till Storsjöyan
Maria Larson, 2000
- P 1999:2 IT användning i turistnäringen
- nätverk, växtvärk och huvudvärk
Anders Grevby, Lena Ångman, Maria Lexhagen, 1999

P 1998:1 Kungar, katastrofer och kryddor
Om en världsomspännande industri - turismen
Bengt Sahlberg, 1998

Rapportserien

R 2001:7 Den goda resan
- Turistmåltider i Sverige
Kristina Berg, Nina Danius, Johan Åstrand, Kent Öberg, 2001

R 2001:6 Going North
Peripheral Tourism in Canada and Sweden
Editor: Bengt Sahlberg, 2001

R 2000:5 Ett reservatsdilemma
- Kiruna nationalparksförslag 1986-1989 och makten över
fjällen som fritidslandskap
Klas Sandell, 2000

R 2000:4 Fjällturismens historia
En studie av utvecklingen i Åredalen
Per-Åke Nilsson, 1999

R 1999:3 Pleiades – Cultural Itineraries in Rural Areas
Editor: Eva Åhlström, 1999

R 1999:2 Konferensrapport
7:e Nordiska Forskarsymposiet i Turism 1998

R 1998:1 Turistföretagares syn på nätverkssamarbete
Göran Svensk, 1998

Fakta Turism

F 2001:2 Forskning om hur turister värderar ett svenskt världsarv
Kjell-Åke Aronsson, Emma Karlsson, Terese Magnusson, Per Lindahl, 2001

F 2001:1 Forskning om hur turistföretag kan skapa motivation bland säsongsanställda
Anna Gudmundson, Christine Lundberg, Christina Frimodig, 2001

F 2000:1 Forskning om turism och friluftsliv i Södra Jämtlandsfjällen
Tuomas Vuorio, Christina Frimodig, 2000

Working paper serien

- WP 2001:7 Internal Marketing
- A Way of Improving Service Quality
Anna Gudmundson, Christine Lundberg, 2001
- WP 2001:6 The Lives and Attitudes of Employees in Tourism
- A Study of Seasonal Workers in a Swedish Ski-Resort
Anna Gudmundson, Christine Lundberg, 2001
- WP 2001:5 'State-of-the-Art' inom Relationsmarknadsföring
- Ett marknadsföringsperspektiv om relationernas betydelse
Anna Gudmundson, Christine Lundberg, 2001
- WP 2001:4 Financial Effects of "Stockholm 2000" on the Public Sector
- An Economic Impact Analysis of a Millennium Festival
Tommy D. Andersson, Lars A. Samuelson, 2001
- WP 2001:3 Changing Recreation Patterns among Visitors to the Swedish Mountain
Region 1980-2000
Peter Fredman, Thomas A. Heberlein, 2001
- WP 2001:2 Arkeologi och turism i Skottland
- Intryck från en studieresa
Jonas Grundberg, 2001
- WP 2001:1 Kulturmiljövård och turism i Danmark, Skottland och Sverige
- En jämförelse
Jonas Grundberg, 2001
- WP 2000:14 Affärsutvecklingskurs
- En riktad åtgärd för kompetenshöjning bland småföretagare i Sörmland
Peter Berglöf, Thomas Hallgren-Schaffer, Anders Ohlsson, 2000
- WP 2000:12 Planeringsunderlag för avvägningen bruk och värn: metodik för att beskriva
ett besöksmönster i ett stort och svåröverblickbart fjällområde
Lars Emmelin, Tuomas Vuorio, 2000
- WP 2000:11 Vandrare i Södra Jämtlandsfjällen
- Underlag för översiktlig planering
Tuomas Vuorio, Stefan Göransson, Lars Emmelin, 2000
- WP 2000:10 The Nature of Work Motivation
- Herzberg's Two-Factor Theory Applied to Seasonal Workers in a
Swedish Ski-Resort
Anna Gudmundson, Christine Lundberg & Tommy Andersson, 2000

- WP 2000:8 Skilda världar
Om destinationsutveckling och samarbete
Laila Frisk, 2000
- WP 2000:7 Besöksmönstret i Södra Jämtlandsfjällen sommaren 1999
Tuomas Vuorio, Lars Emmelin, Stefan Göransson & Anna Gudmundson,
2000
- WP 2000:6 Naturturism i Norr
Tuomas Vuorio, Lars Emmelin, 2000
- WP 2000:5 Längtan efter det genuina
Om det globala och det lokala i ett världsarv
Carina Green, 2000
- WP 2000:4 Swedish Participation and Non Participation in Mountain Tourism
Results from a National Screener Survey
Thomas A. Heberlein, Peter Fredman, 2000
- WP 2000:3 Tyskar i fjällen
Resultat från en fältundersökning i Femundsmarka, Rogen och Långfjället
Christine Lundberg, Peter Fredman, Ernst Jünger, Anna Gudmundsson &
Lars Emmelin
- WP 2000:2 Access to Sami Tourism i Northern Sweden
Dieter K. Müller, Robert Pettersson, 2000
- WP 2000:1 TURISM 2000
Destinationsutveckling i praktiken
Marie Hallerfelt, 2000
- WP 1999:31 A Power Comparison of Different Tests in Inhomogeneous Populations
Tests with a Density Adjusted Distance and Previous Suggestions
Ulla Romild, 1999
- WP 1999:30 Self Actualisation in the Antarctic
Tommy D. Andersson, 1999
- WP 1999:29 People and Tourism in 1/3 of Sweden: Current Status and Recent Trends
Thomas A. Heberlein, Tuomas Vuorio, 1999
- WP 1999:28 Kultur, kulturpolitik och turism
-konvergens och konflikt
Kjell-Åke Aronsson, 1999
- WP 1999:27 A Walk to the Forest
A Survey of the Distance to Recreational Forests in Sweden
Lisa Hörnsten, Peter Fredman, 1999

- WP 1999:26 Values of Mountain Tourism
Economic Benefits Across Visitor Segments in Femundsmarka, Rogen and Långfjället
Peter Fredman, Lars Emmelin, 2000
(Detta WP finns som särtryck, i en vidare bearbetad version)
- WP 1999:25 Besöksmönstret i Femundsmarka – Rogen – Långfjället sommaren 1998 jämfört med 1985/86.
Lars Emmelin, Anders Ohlsson, 2000
- WP 1999:24 Turism i Sameland – dagens och morgondagens turism kopplad till samer i svenska Lappland
Robert Pettersson, 1999
- WP 1999:23 Mittåkläppen – en omstridd natur attraktion
Lars Emmelin, Anna Iderot, 1999
- WP 1999:22 Orsaker till att människor är mer eller mindre benägna att besöka attraktioner på en destination
Ulla Romild, 1999
- WP 1999:19 Stedstilknytning kontra aktivitetstilknytning to alternative modeller for forskning og forvaltning av friluftsliv og rekreasjon
Ronny Meyer, 1999
- WP 1999:18 Världsarvet Laponia och samisk identitet
- ekologi, politik och kulturella uttryck
Carina Green, 1999
- WP 1999:16 Samisk kulturturism 3. Kulturell identitet och etnicitet i forskning och förmedling - exemplet samerna
Kjell-Åke Aronsson, 1999
- WP 1999:14 Good Examples of Sustainable Tourism in Sweden?
Lars Emmelin, 1999
- WP 1999:12 Samisk kulturturism 1. Båtsuoj - exempel på skogssamisk kulturturism
Sven-Donald Hedman, 1998
- WP 1999:11 Testing for Clustering with Density Adjusted Distances in Inhomogeneous Populations with applications in Tourism
Ulla Romild, 1998
- WP 1999:10 Ägande & Etik i Turistbranschen
Fredrik Boberg, 1998
- WP 1999:9 Leisure Events and Regional Economic Impact
Tommy D. Andersson, Harry A. Solberg, 1998

- WP 1999:8   Inter-Organizational Aspects on Marketing Events
Maria Larson, 1998
- WP 1999:7   An Alternative Model of Economic Impact Analysis
Tommy D. Andersson, 1998
- WP 1999:6   Local Residents´ Attitudes towards a Big Sports Event
Tommy D. Andersson, Harry A. Solberg, 1998
- WP 1999:5   Social and Cultural Conditions for Tourism Destination Development
Laila Frisk, 1998
- WP 1999:4   Aspects on Cultural Identity and Interaction
Kings, Pilgrims and Other Travellers in Northern Scandinavia
Kjell-Åke Aronsson, 1998
- WP 1999:3   Kulturturism i norr - en inventering
Ewa Ljungdahl, 1999
- WP 1999:2   Are the Wilderness Tourists where they should be?
Lars Emmelin, Tuomas Vuorio, 1998
- WP 1999:1   What Can We Learn from the 'Scandinavian Sporting Tour'?
A discussion on Geographical Imagology
Pia Sillanpää, 1998
- WP 1998:1   The Culture of Snowboarding
Helena Lindahl, 1998
- WP 1999:20   Kortsemester i norra Europa
Mona Johansson, Sofia Bergdahl, 1999

Särtrycksserien

- S 2001:4   The International Olympic Committee and Site Decisions: The Case of
the 2002 Winter Olympics
Christer Persson, 2001
From Event Management, Vol. 6
- S 2001:3   Wilderness purism, willingness to pay and management preferences
- A study of Swedish mountain tourists
Peter Fredman, Lars Emmelin, 2001
From Tourism Economics 2001, 7 (1), 5-20
(Detta särtryck är en vidareutveckling av WP 1999:26)
- S 2001:2   Samhällsekonomisk K/I-analys av turism
- En fallstudie av ett projekt som berör turister och lokalbefolkning i Åre
Tommy D. Andersson, 2000
Ur Utan handledning – en vänbok till Göran Bergendahl
- S 2001:1   How Salt Lake City and its Rival Bidders Campaigned for the 2002
Olympic Winter Games
Sven Åke Hörte, Christer Persson, 2000
From Event Marketing, Vol. 6
- S 2000:6   On the distance to recreational forests in Sweden
Peter Fredman, Lisa Hörnsten, 2000.
Ur Landscape and Urban Planning 51 (2000) 1-10
- S 2000:5   Turismen och älvarna
Bosse Bodén, 2000
Ur Dragkampen om vattenkraften – Studier kring en omstridd naturresurs,
2000
- S 2000:4   Turism och nätverk
Göran svensk, 2000
Ur Turistföretagares syn på nätverkssamarbete, 1998. ETOUR, Östersund
- S 2000:3   Turning their steps to some fresh and less-frequented field: Victorian and
Edwardian sporting gentlemen in Mid-Scandinavia
Pia Sillanpää
Ur Studies in Travel Writing, Nr 3, 1999. The Nottingham Trent
University.
- S 2000:2   Naturvård på Svalbard
Lars Emmelin
Ur Till Fjälls 1988-89. Svenska fjällklubbens årsbok.
- S 2000:1   En dag i skogen
Peter Fredman, 1997
Ur Forskning och Framsteg, Nr 2, 1997.

- S 1999:3   Are The Wilderness Tourists Where They Should Be?
Reprint from proceeding of 7th Nordic Symposium in Hospitality and
Tourism Research.
Lars Emmelin, Tuomas Vuorio, 1998
- S 1999:2   Mittåkläppen - markanvändning och vegetationsförändringar under två
årtusenden
Jan-Erik Wallin och Kjell-Åke Aronsson, 1998
Ur Forskning och Förvaltning för hållbar utveckling i landets
fjällområden, 1998. Fjällforskningsinstitutet, Östersund.
- S 1999:1   Samisk kulturturism 2
En arkeologisk bakgrund till den samiska identiteten
Kjell-Åke Aronsson, 1998
Ur Etnicitet eller Kultur. Mitthögskolan, Östersund.
- S 1998:1   Strategic Environmental Assessment for Tourism
- Methodological Lessons from Landscape Impact Analysis
Lars Emmelin, 1998
Ur International Journal for Environmental Education and Information,
oktober 1998.

Publikationer som ej ingår i ETOURs publikationsserier :

- Andersson, T.D., 1999, "Nordic Symposium on Tourism Research" Annals of Tourism
Research Vol 27 No 1 pp 225-227
- Andersson, T. & Samuelsson, L.A., 1999, "Financial Effects of Events on the Public
Sector" ingår som kapitel 6 i Evaluation of Events: Scandinavian Experiences Cognizant
Communication: New York
- Andersson, T. & Solberg H., 1999, "Leisure Events and Regional Economic Impact" World
Leisure and Recreation Vol.41 No 1 pp 20-28
- Andersson, T., Carlsen, J., Getz D., (2000): "Family Business Goals In The Tourism And
Hospitality Sector: A Cross-Case Analysis From Australia, Canada And Sweden" insänd
till Family Business Review
- Andersson, T. & Samuelsson, L.A., 2000, "Financial Effects of Events on the Public
Sector" ingår som kapitel 6 i L.L. Mossberg (ed.) *Evaluation of Events: Scandinavian
Experiences* Cognizant Communication: New York
- Aronsson, K-Å. 1999. Kultur som "vildmark" i förvaltning och förmedling. Förvaltning av ett
världsarv i fjällområdet – exemplet Lapponia. (Red E.Torp & P-Å Vikman). Rapport från
1999 års fjällforskningskonferens. Rapport 1999:4. Fjällforskningsinstitutet. Östersund sid
57-64.
- Aronsson, K-Å. 1999. Recension av K. Gullberg (Red.) Arkeologi i Mittnorden.
Fornvännen, Journal of Swedish Antiquarian Research 1999/1. Fornvännen 94.Sid 67-72.
- Aronsson, K-Å. 2000. Kulturturism – vad är det? Kult, tidskrift från Svenskt Kulturarv.
Nr1/2000. Sid. 20-21.
- Aronsson, K-Å. 2000. Byggnadsvården och turismen. Byggnadskultur 3/2000. Sid. 4-7.
- Aronsson, K-Å. 2000. Svedjebruk, åkerbruk och boskapskötsel bland skogsfinnarna –
några exempel. (Red. M. Wedin) Rapport från Finnbygdskonferensen i Härnösand/Viksjo

- 26-29 augusti 1999. Rapporter från Geografiska Föreningen. Mitthögskolan i Härnösand. Sid. 54-58.
- Aronsson, K-Å. 2000. Användningen av ängssyra (*Rumex acetosa*) bland samerna. (Red. I. Svanberg och H. Tunón) Samisk etnobiologi. Människor, djur och växter i norr. Sid. 253-258.
- Aronsson, K-Å & Hedman, S-D. 2000. Intercultural Relations among Eurasian Pastoral Nomads. The Case of Northern Fennoscandia. (Eds. J. Davis-Kimball, E. M. Murphy, L. Koryakova and L.T Yablonsky) Kurgans, Ritual Sites, and Settlements. Eurasian Bronze and Iron Age. BAR International Series 890/2000. Pp. 185-192.
- Aronsson, K-Å & Ljungdahl, E. 2000. Nyupptäckta hällmålningar i Jämtland och Härjedalen bevarande, dokumentation och tillgänglighet. Rock-paintings in Jämtland and Härjedalen. Fornvännen 95 (2000). Journal of Swedish Antiquarian Research. Sid. 89-100.
- Aronsson, K-Å & Ljungdahl, E. Från drömmar om silver till strömmar av turister – något om Oldens gruvor i Jämtland. Jernkontorets Bergshistoriska Utskotts serie H 70.
- Emmelin, L. (in press): Strategic Environmental Assessment for Tourism - Methodological Lessons from Landscape Impact Analysis. International Journal of Environmental Education and Information. (Manuskriptet också framlagt vid IAIA's årskonferens i Christchurch, New Zealand april 1998)
- Faulkner B., Fredline E., Larson M & Tomljenovic R. (1999) A Marketing Analysis of Sweden's Storsjöyan Festival. *Tourism Analysis*. Vol. 4, pp. 157-171.
- Fredman P. 1999. A Test of Nonresponse Bias in a Mail Contingent Valuation Survey. In: Boman, M. Brännlund, R. & Kriström, B. (Eds.) *Topics in Environmental Economics*. Kluwer Academic Press, Dordrecht, 175-186.
- Fredman, P & Emmelin, L. 2001. Wilderness purism, willingness to pay and management preferences. A study of Swedish mountain tourists. *Tourism Economics*, 7(1):5-20.
- Larson M. (1998) Evenemangsmarknadsföringsarbetets logik. I T. Bay (red.). *Regionalitet, kultur och företagande*. Stockholm: Nykopia Tryck AB, s. 191-204.
- Larson M. (2000) Interaction in the Political Market Square: Organising Marketing of Events. Projects as Business Constituents and Guiding Motives. Lundin R. A., Hartman F (eds.). Massachusetts: Kluwer Academic Publishers, pp. 167-180.
- Larson M. (2000) Inter-organizational Aspects on Marketing Events – a Political Perspective. In J. Ruddy & S. Flanagan (eds.). *Tourism Destination Marketing – Gaining the Competitive Edge*. Dublin: Tourism Research Centre, Dublin Institute of Technology, pp. 305-314.
- Larson M. & Wikström E. (2001) Organising Events: Managing Conflict and Consensus in a Political Market Square. *Event Management*. Vol 7, No. 1.
- Lindberg K, Andersson TD, Dellaert BGC (2001) "Tourism Development – Assessing Social Gains and Losses" *Annals of Tourism Research* 28: (4) 1010-1030 Oct. 2001
- Lindberg, K., Andersson, T.D., Haukeland, J.V. "Choice Modelling Evaluation of Tourism Development"
- Persson, C., 2000, "How Salt Lake City and its bid rivals campaigned for the 2002 Olympic Winter Games" *Event Management* vol.6(2)
- Persson, C., 2000, "The International Olympic Committee and Site Decisions: The Case of the 2002 Winter Olympics" *Event Management* vol.6(3)
- Persson, C., 2000, "A Background to the Host Selection for the 2002 Olympic Winter Games" *The Tourist Review* No. 3/2000
- Persson, C., 2000, "The Olympic Games Site Decision" accepterad för publicering i *Tourism Management*

Kommentarer till ekonomiska bilagor

Finansiering ETOUR 1

Av den beslutade finansieringen har 8 500 000 kronor ännu ej erlagts.

Privata medel

KK-stiftelsens kvarvarande finansiering om 500 000 kronor ska enligt uppgjord betalningsplan inbetalas till ETOUR först under våren 2002.

RTS skulle enligt beslutet medfinansiera projektet med 5 000 000 kronor. Av detta belopp har endast 4 500 000 kronor inkommit till ETOUR.

Högskolemoms

När beslutet om ETOUR togs 1997-04-22 innehöll den beslutade finansieringen ingen högskolemoms. Under projektets gång har beslut tagits om att det på alla externa privata medfinansiärer skall debiteras högskolemoms med 8 %. Detta har medfört att projektet ej har kunnat nyttja beslutad finansiering fullt ut. Projektet har indirekt ”drabbats” av kostnader i form av högskolemoms med totalt 1 840 000 kronor.

Övriga finansiering

Under projektets gång har avtal tecknats med Stiftelsen för Miljöstrategisk forskning, MISTRA, om att SLU-projektet Fjäll-Mistra skulle finansiera verksamhet hos ETOUR under åren 1999 och 2000 med 630 880 kronor. ETOUR tillskrev Övervakningskommittén för Mål 6 om att dessa medel skulle kunna utgöra privat medfinansiering av projektet då beslutade medel från RTS ej kunde erläggas fullt ut. Övervakningskommittén godkände 2001-09-11 denna framställning om ändrad privat medfinansiering.

Turistdelegationen bidrog under 1997 och 1998 med totalt 250 000 kronor för uppdrag utförda av ETOUR (riktade studier om förutsättningarna för turismens utveckling).

KFB, Kommunikationsforskningsberedningen, bidrog under år 2000 med medel till projektet ”Resandes struktur och dynamik – Svenskarnas resande under ett decennium”. KFB godkände under 1999 att detta projekt kunde genomföras inom ramen för ETOUR.

Under år 1999 finansierade Statens Naturvårdsverk en brukarundersökning i Södra Jämtlandsfjällen med 50 000 kronor och under år 2000 finansierade Länsstyrelsens en enkätundersökning i samma område med 337 418 kronor.

Sveriges Rese och Turistråd och IEF, Inlandskommunernas ekonomiska förening, ersatte personalkostnader under åren 1999 och 2000 med 115 500 kronor respektive 74 853 kronor.

Försålda publikationer och en del seminarier har under åren 1997 – 2001 givit intäkter om ca 530 000 kronor.

Intäkter av hyror och kopiering har uppgått till ca 334 000 kronor.

Övriga intäkter har uppgått till 8 000 kronor.

Övriga kommentarer

Den låga förbrukningstakten i början av projektet speglar tydligt att verksamheten kom igång i full skala först under år 1999 vilket också framgår av texten i rapporten.

Kostnadsfördelning ETOUR 1996 – 2001

Kostnadsfördelningen skiljer sig i förhållande till budget. Personalkostnaderna uppgår till 59 % och extern personal till 19 %, totalt 70 %. Detta kan ställas mot budgeterade personalkostnader på 61 %. De externa tjänsterna utgörs av konsulttjänster för främst korta arbetsinsatser där ETOUR ej har haft möjlighet att hålla egen personal eller där speciell kompetens erfordrats. Investeringar uppgår till 4 % i förhållande till budgeterad utrustning på 34 %. Lokalkostnaderna uppgår till 3 % i likhet med budget. Övriga kostnader uppgår till 15 % i förhållande till budget 3 %.

ETOURs programområden, kostnader, 1996 - 2001-11-27

Redovisning kan utgå från olika principer. ETOUR har av praktiska skäl valt att lägga kostnader på Ledning och administration samt Gemensamma kostnader. Beräkningar har gjorts som visar att dessa kostnader skulle kunna fördelas ut på programområdena i relation till deras ekonomiska omslutning.

I de gemensamma kostnaderna (17 %) ingår den overheadavgift på 3 640 000 kronor som ETOUR har betalat till Mitthögskolan